

Comunicat de presă

Evaluarea serviciilor ecosistemice ale bazinelor hidrografice - o oportunitate de a evalua impactul real al hidroenergiei asupra mediului

Chișinău, Casa Presei, 12 ianuarie 2021, 16.00 - 17.00.

Hidroenergia rămâne o componentă importantă a sistemelor energetice din țările Parteneriatului Estic. În plus față de capacitățile de manevrare necesare pentru acoperirea sarcinilor de vârf, hidroenergia, în contextul creșterii energiei regenerabile, este considerată ca fiind o capacitate de echilibrare, a cărei cerere crește vertiginos. Centrale hidroelectrice mici sunt considerate o soluție la problema alimentării cu energie electrică în regiunile muntoase îndepărtate.

Dar vor rezista oare râurile noastre la creșterea presiunii hidroenergetice în fața schimbărilor climatice și a scăderii disponibilității apei? Cum să se evalueze impactul hidroenergiei asupra ecosistemelor fluviale și a ecosistemelor conexe? Ce servicii ecosistemice ale râurilor se pierd și degradează sub influența hidroenergiei și cine pierde din aceasta? Cum să se evalueze pierderea serviciilor ecosistemice și se asigure restaurarea acestora? La aceste întrebări au căutat răspunsuri experții proiectului „*Servicii ecosistemice și hidroenergia: pilotarea instrumentelor europene în bazinele hidrografice ale țărilor Parteneriatului Estic*”, care a fost realizat cu sprijinul financiar al Uniunii Europene.

În discursul său introductiv, coordonatorul proiectului, Directorul Executiv al Asociației Internaționale a Păstrătorilor Râului „Eco-TIRAS”, **Ilia Trombițki**, a menționat că evaluarea serviciilor ecosistemice ar trebui să devină principalul instrument ce ar trebui utilizat pentru a evalua în mod obiectiv consecințele impactului proiectelor hidroenergetice asupra ecosistemelor fluviale și celor din apropiere, deoarece pentru factorii de decizie și pentru populație nu este deloc evident că profitul obținut din producția de energie a apelor fluviale este rezultatul pierderii acelor servicii utilizate de către țară în ansamblu și de către persoane aparte. Astfel de evaluări capătă o importanță deosebită în cazurile în care râul este transfrontalier, ceea ce înseamnă că și veniturile căpătate într-o țară devin necăpătate în alta. Cu toate acestea, dificultățile metodologice în evaluarea valorii serviciilor ecosistemice, inclusiv legate de neajunsul datelor de monitorizare adesea sunt benefice celor care nu ar dori să țină cont de pierderea evidentă a acestor servicii. Proiectul nostru, care este acum în etapa de finalizare, permite să facem un pas înainte în evaluarea mai obiectivă a impactului hidroenergiei asupra cantității și calității serviciilor ecosistemice furnizate de râuri. Rezultatele proiectului prezentat astăzi sunt produsele cooperării ONG-urilor partener

din patru țări ale Parteneriatului Estic, iar realizarea lor a fost posibilă datorită sprijinului de doi ani al schemei de Re-grantare 2020 a Forumului societății civile al Parteneriatului Estic, cu sprijinul financiar al Uniunii Europene, ca parte a sprijinului societății civile din regiune, pentru care ne exprimăm recunoștința.

Olga Kazanțeva, expertă de la Asociația Internațională a Păstrătorilor Râului „Eco-Tiras”, a menționat că hidroenergia joacă un rol semnificativ în asigurarea securității energetice a țărilor, fiind o parte importantă a sistemelor energetice naționale. Cu toate acestea, construcția hidrotehnică, realizată pentru a satisface cererea tot mai mare de energie, duce nu numai la consecințe pozitive, ci și negative, care sunt adesea atât de semnificative încât provoacă daune ireparabile ecosistemelor acvatice și serviciilor ecosistemice ale acestora. Este important ca serviciile ecosistemice, adică beneficiile pe care oamenii le primesc de la ecosisteme, să fie evaluate din punct de vedere economic, deoarece principalul motiv pentru degradarea ecosistemelor este subestimarea valorii lor economice reale. Introducerea contabilizării valorii serviciilor ecosistemice în planificarea afacerilor se dezvoltă rapid în lume. În Uniunea Europeană, modelarea teritorială și cartografierea serviciilor ecosistemice *pentru planificarea locală a afacerilor* se bucură de cel mai mare interes. *Procesul de realizare a importanței* evaluării economice a biodiversității și a serviciilor ecosistemice este încă în desfășurare în Moldova. Aplicarea practică a conceptului de servicii ecosistemice este în mare parte împiedicată de lipsa unor metode adecvate de evaluare a valorii acestora, precum și de complexitatea suportului informațional asociat cu absența unui sistem de monitorizare a serviciilor ecosistemice în Moldova și a monitorizării extrem de incomplete și tehnologic învechite a ecosistemelor naturale și a componentelor diversității biologice. În același timp, experiența de evaluare a serviciilor ecosistemice, implementată în cadrul proiectului, confirmă fezabilitatea utilizării acestui concept pentru rezolvarea problemelor de mediu și economice ale dezvoltării construcțiilor hidroelectrice, inclusiv astfel precum fundamentarea economică a alternativelor pentru dezvoltarea teritoriului și fundamentarea costurilor suplimentare pentru măsurile de protecție a mediului, care, împreună cu efectul ecologic, au un mare efect economic.

Timp de mai multe decenii, industria hidroenergetică a exploatat râurile Ucrainei, în timp ce se credea că apa este o resursă regenerabilă, iar impactul asupra stării ecosistemelor fluviale nu se evalua – a remarcat **Ruslan Gavriľiuk**, directorul Centrului Ecologic Național din Ucraina. Râurile erau exploatate pentru a genera electricitate, care este unul dintre serviciile ecosistemice, iar ecosistemele fluviale au degradat până la punctul în care toate celelalte servicii ecosistemice au fost pierdute sau au scăzut semnificativ. Este important să înțelegem că în fiecare zi folosim serviciile ecosistemice pe care le oferă mediul, inclusiv râurile. În acest fel, acționăm ca factori determinanți ai schimbărilor negative din ecosisteme, afectând serviciile ecosistemice. Și dacă nivelul permis de utilizare a serviciilor ecosistemice este depășit, starea lor stabilă este perturbată, ajungem la situația pe care o avem acum cu râul Nipru sau în zona inferioară a Bugului de Sud, unde fluviile s-au transformat în cascade de lacuri, iar în partea inferioară a râului - în ape sărate de mare. Și este puțin probabil ca industria hidroenergetică să fie acum pregătită să finanțeze restaurarea ecosistemelor râurilor

noastre, întoarcerea serviciilor ecosistemice pierdute. Pentru a opri exploatarea nemiloasă a râurilor de dragul kilowatt-ului, a asigura accesul echitabil la serviciile ecosistemice și, în același timp, utilizarea durabilă a acestora, se propune introducerea metodologiilor testate de evaluare a serviciilor ecosistemice. Pentru aceasta, este necesar să se aplice abordări europene, care prevăd mai multe etape principale: identificarea și cartografierea ecosistemelor, evaluarea stării acestora, identificarea și evaluarea serviciilor ecosistemice, evaluarea sumară a ecosistemelor. Pentru a defini ecosistemele, se aplică tipologia MAES, iar pentru serviciile ecosistemice - clasificarea CICES V5.1, conform căreia serviciile ecosistemice sunt împărțite în cele de resurse, de reglementare și de susținere, culturale, care sunt de natură biotică și abiotică. Pentru evaluarea serviciilor ecosistemice, a fost dezvoltată o serie de produse software, a căror aplicare necesită date detaliate despre starea ecosistemelor.

Propuneri de punere în aplicare a abordării ecosistemice a industriei hidroenergetice, elaborate de organizațiile publice din cele patru țări ale Parteneriatului Estic în cadrul proiectului „Abordarea ecosistemică a hidroenergiei: promovarea implementării cerințelor europene pentru dezvoltarea energiei hidroenergetice în țările Parteneriatului Estic” sub forma Rezoluției finale de la Kiev din 04.10.19, aprobată de Ministerul Mediului din Republica Armenia și a fost exprimată disponibilitatea de a promova elaborarea și implementarea instrumentelor de gestionare a serviciilor ecosistemice în domeniul hidroenergetic. **Aram Gabrielian**, ONG de mediu și cultural „Hazer”: *Ordinul Guvernului Republicii Armenia din 2013 de a elabora un proiect de lege privind serviciile ecosistemice până la sfârșitul anului 2015 nu a fost încă îndeplinit. Rezultatele studiului serviciilor ecosistemice din bazinul pilot al râului Arghici din bazinul lacului Sevan au arătat că funcționarea micii hidrocentrale „Arghici” (capacitate instalată de 9,8 MW) pe acest râu a cauzat daune catastrofale ihtiofaunei, compusă din 6 specii de pești, și, în același timp, a dus la pierderea altor servicii ecosistemice care erau utilizate pe scară largă de populația celor opt localități situate în bazinul hidrografic înainte funcționarea micii hidrocentrale în 2013. În același timp, construirea activă de hidrocentrale mici în cadrul programului de dezvoltare a micilor hidrocentrale (numărul de centrale hidroelectrice mici funcționale a ajuns la 188 și au fost eliberate încă 23 de licențe de construcție) continuă, în urma căreia ecosistemele fluviale naturale din Armenia sunt practic pierdute.*

Calculul serviciilor ecosistemice și implementarea lor în practică sub formă de compensare pentru pierderile ecosistemice datorate activităților entităților hidroenergetice ar trebui să servească drept mijloc pentru refacerea ecosistemelor fluviale și susținerea ulterioară a potențialului serviciilor ecosistemice."

Artera acvatică principală din Azerbaidjan - râul Kura, pe care a fost construită o cascadă de centrale hidroelectrice încă din anii 1950 - a suferit, de asemenea, un impact zdrobitor din partea hidroenergiei. **Elcin Sultanov**, Directorul Societății Ornitologice din Azerbaidjan: *Rezultatul construirii unei cascade de centrale hidroelectrice pe râul Kura este înnămolirea lacurilor din aval, alimentate de apele inundațiilor. Astfel, lacul Agigabul practic s-a uscat și, în ciuda unui decret special al Președintelui republicii, nu*

a fost încă restaurat. Lacul Sarâsu s-a înnămolit în mod vizibil și în loc de 300 de mii de păsări de apă, aici acum cu greu iernează 10-20 de mii.

Regiunea Carpatică este atractivă pentru industria hidroenergetică datorită condițiilor naturale și a tarifului verde - notează biologul **Oxana Stankevich-Volosyanciuk**, ONG „Ecosfera” (Ujgorod). Dar, întrucât Carpații Orientali sunt munți joși, aceștia se caracterizează printr-o mică diferență de înălțime, aici există centrale hidroelectrice cu o derivare a apelor. Astfel, barajul reglează debitul natural al apei, schimbând regimul hidrologic natural al râului. În aval, o parte din apa din albia râului este direcționată către un canal sau conductă de deviere. De exemplu, pe râul Uj în anii 30 ai sec. trecut după barajul de pe râul Uj au fost construite un canal de ocolire și două centrale hidroelectrice. În ultimii ani, în condițiile unei scăderi a conținutului de apă, acest lucru a condus la o înnămolire catastrofală a albiei râului în aval în perioada apei scăzute - toată apa este direcționată spre canal pentru nevoile de generare a energiei electrice. Se remarcă și influența altor structuri hidraulice asupra ecosistemelor din valea râului Uj: baraje construite de-a lungul râului, care protejează localitățile din valea râului Uj de inundații. Calitatea apei din râu, biodiversitatea, în special hidrofauna bentonică, ihtiofauna și avifauna au avut de suferit. Chiar și terasamentul digului parțial al malurilor Uj a făcut imposibilă extinderea râului în timpul inundațiilor. Ca urmare a reglementării aproape complete a râului în regiunea Ujgorod, râul și-a pierdut capacitatea de a se autopurifica, ceea ce a cauzat pierderea funcțiilor recreative ale râului Uj în oraș. În cadrul proiectului, pentru prima dată, a fost realizată cartografierea ecosistemelor și o evaluare pilot a serviciilor ecosistemice în partea ucraineană a bazinului, ceea ce va permite în viitor să se înceapă implementarea abordării ecosistemice în procesul decizional.

Conferința de presă a fost susținută de Asociația Internațională de Mediu a Păstrătorilor Râului „Eco-TIRAS” împreună cu parteneri din Azerbaidjan, Armenia și Ucraina în cadrul proiectului „Servicii ecosistemice și hidroenergie: pilotarea instrumentelor europene în bazinele hidrografice ale țărilor Parteneriatului Estic”.

Proiectul este implementat grație schemei de Re-grantare 2020 a Forumului societății civile al Parteneriatului Estic, cu sprijin financiar din partea Uniunii Europene, ca parte a sprijinului societății civile din regiune. Conținutul său este responsabilitatea exclusivă a Asociației Internaționale de Mediu a Păstrătorilor Râului Eco-TIRAS și a partenerilor de proiect și nu reflectă neapărat opiniile Uniunii Europene.